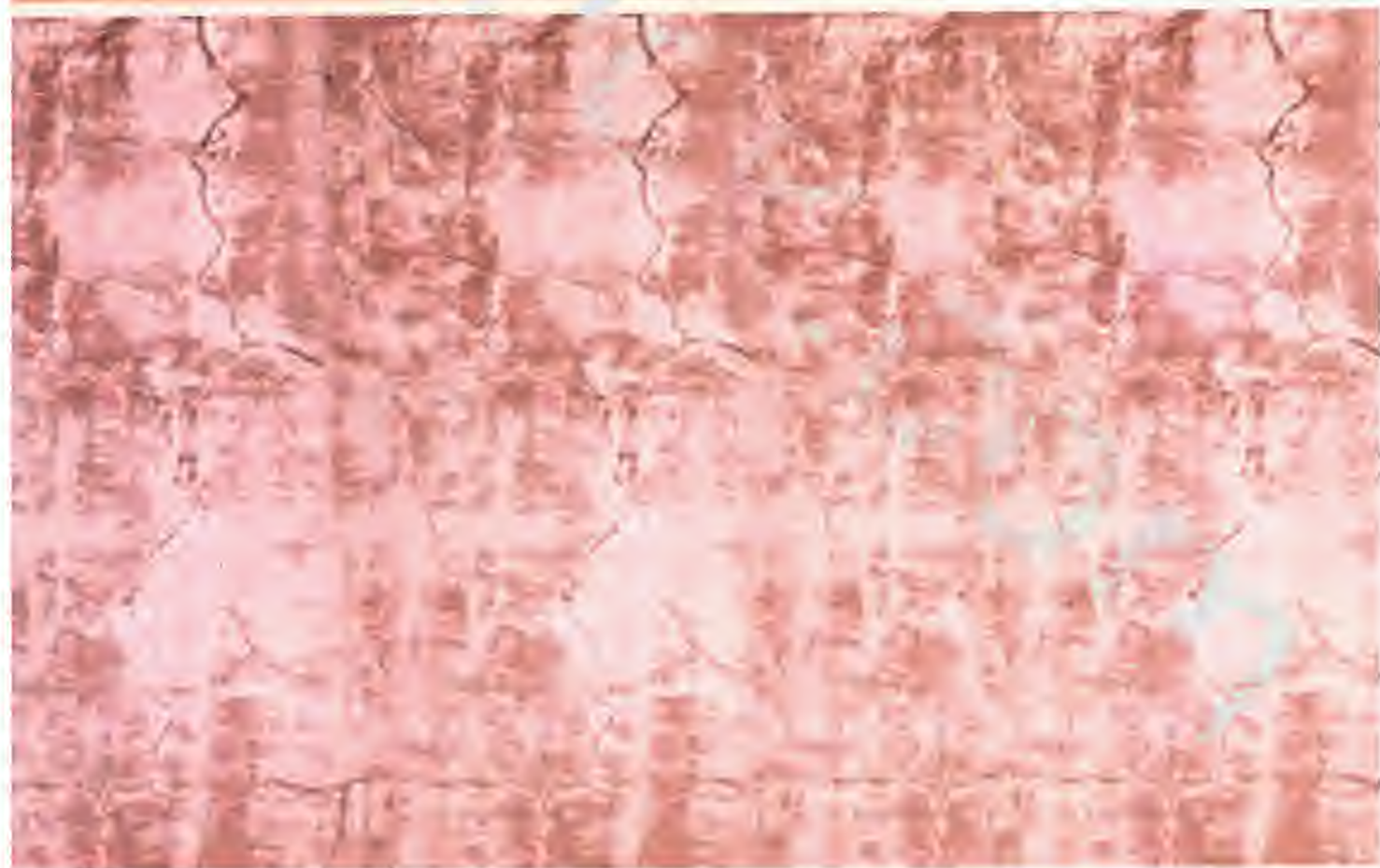

آرتور کریستین سن

شاعران و متفکران اسلامی

به ضمیمه

شعر درباری و دربارهای شعر

ترجمه و نگارش: سعید سهیلی

نشر پرسش

آرتور کریستن سن

شاعران و متفکران اسلامی

به ضمیمه: شعر درباری و دربارهای شعر

ترجمه سعید سهیلی

● آماده‌سازی: کارگاه پرسش ● لیتوگرافی: سروش ● چاپ: دانا

● چاپ اول: ۱۳۹۶ ● شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۶۵-۰۷۵-۷

© حق چاپ محفوظ است.

نشر پرسش آبادان - بریم - میدان آلفی - ساختمان ارونند - تلفن ۰۹۱۳۳۰۹۲۱۰۶

نشانی مکاتبات پستی: نشر پرسش - اصفهان - صندوق پستی ۳۱۶ - ۸۱۷۳۵

فروشگاه: سی‌وسه‌پل - ابتدای چهارباغ بالا - مجتمع تجاری باران - واحد ۱۳ - C - تلفن ۶۶۷۲۴۵۲

E-mail: porsesh.pub@gmail.com

info@porsesh-pub.com

www.porsesh-pub.ir

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

بخش یکم

۷	پیشگفتار مترجم
۱۱	درآمد
۱۷	ابوالعلائی معری: متفکر آزادهٔ عرب
۳۵	ابوعلی سینا: فیلسوف اسلامی، بازیربنای تفکر یونانی
۵۷	اسماعیلیان و ناصر خسرو
۷۷	فریدالدین عطار: صوفی رمزآلود
۹۵	عمر خیام
۱۱۱	سعدی: بورژوازی حکیم و خردمند

بخش دوم

۱۲۷	شعر درباری و دربارهای شعر
۱۲۹	پیشگفتار
۱۳۱	مدیحه‌سرایی در دربارهای ایران

- ۱۴۵ قصاید مدیحه "شعر درباری"
- ۱۴۹ دوران طلایی شعر درباری
- ۱۷۳ خاقانی
- ۱۹۶ نمایه کتاب

30BOOKS.COM

درآمد

شرق مسلمان به وسیله سه ملت بزرگ جهان شناخته می شود: اعراب، ایرانیان، و ترکان، اعراب اصول اعتقادی، ایرانیان فلسفه و علم را به ارمغان آوردند؛ و این در شرایطی بود که آثار منظوم این دو ملت نیز به گونه ای متقابل سبب باروری دیگری شد. در مورد ترکان اما کار تشخیص و ارزشیابی تلاشهای آنان به آسانی امکان پذیر نیست، زیرا که ترکان بیشتر پذیرنده و استقبال کننده بوده، و خود کمتر تولیدی داشته اند. در طول سده های میانه، ترکان بخش عمده ای از قدرت تشکیل یافته دولتی را به ارث بردند، قدرتی که در دورانهای پیش، از آن ایرانیان بود، همان فرهنگ غرورانگیزی که به هنگام فروپاشی امپراتوری ساسانی، و پس از نبرد قادسیه آن را از دست دادند. فرهنگی که سپس استیلا، قدرت خود را با امپراتوری روم تقسیم کرد و بر بنیاد تمدن کهن و پیشرفته بابلی و آمیزه ای از اصول اخلاقی ایرانی، شکوفایی اندیشه علمی یونانی و خردورزی و دانایی هندوان در طی هزاره ها بنا شده بود. پیشرفت و تحول معنوی - روحانی ویژه ایران همواره میان سرزمین های اطراف مدیترانه و هندوستان قدیم در رفت و آمد و داد و ستد بوده است. در آخرین سده های پیش از ظهور اسلام، ایران کانون اندیشه های

شرق و غرب بود، اندیشه‌های بودایی، مسیحی، مانوی، نوافلاطونی و هر گونه نظریه الحادی با یکدیگر در تقارن و مجادله بودند، چنانکه مانند طوفانی در مقابله و مجادله با آیین غالب و مسلط زرتشتی عمل می‌کردند. عقاید جزمی و متعصبانه به تدریج نیاز و مشروعیت خود را در جریان زندگی پیشرفته و متحول روزمره ایرانی بیان می‌کرد. ادامه این خط فکری سرانجام بینش واقعی ایرانی را تشکل و انسجام بخشید، همان چیزی که ریشه‌های آن به گونه‌ای عمیق و گسترده در جان ایرانی رسوخ کرده و پای گرفته است. دکتترین زرتشتی مورد اعتقاد عمومی، ناگهان با تسخیر ایران به وسیله اعراب از پای درآمد، زیرا که پس از این، برتری معنوی و سیاسی خود را از دست داد، اما ستیزه خون‌آلود ناشی از این رویداد تاریخی، تا چند سده پس از آن ادامه داشت، و این ستیزه‌جویی هرگز از میان نرفت. در سده نهم میلادی که خلفا به نقطه کمال قدرت رسیده بودند، زبان و ادب فارسی نیز دوران ژنسانس طلایی خود را می‌گذرانید، اما سپس با سرعتی رو به افزایش، همراه با آیین زرتشتی روی به زوال نهاد و چند دهه پس از آن، دیگر به گونه فرقه‌ای از یاد رفته و بی‌معنای مذهبی بدل گردید. خشونت ویژه اعراب و وضع و تدوین قوانین هشداردهنده و احتیاطی از سوی آنان، این جریان فرهنگی - مذهبی را بیشتر تضعیف کرد. حاکمان و امیران ترک نژاد نیز طی سده‌های ۱۱ و ۱۲ میلادی از روی ترحم با آن برخورد می‌کردند، و فرمانروایان غزنوی و سلجوقی خود زیر تأثیر عقاید، و خرافات پرستی نودینان قرار داشتند.

به هر طریق ایرانیان در دوران سده‌های میانه، زیر سلطه قدرتهای بیگانه زندگی کرده‌اند، که اغلب ترکان بودند، اما این ترک‌نژادان همواره ویرانگر نبوده، بلکه رهبری معنوی خود را از اعراب، و بسیاری از سنت‌های دیگر فرهنگی را از ایرانیان آموختند، حتی در حوزه علوم دینی نیز از اعراب پیروی کرده و اسلام سنی را از آنان آموختند، که سپس آیین مذکور در میان ایرانیان و ترکان پیروان فراوانی پیدا کرد. با وجود این، همه‌گونه اندیشه و عقیده الحادی همزمان با این دوران در ایران وجود داشته است، که این خود

ریشه در عقاید کهن و باستانی این سرزمین دارد. مجموعه این تحولات سرانجام به پیدایش آیین تشیع در ایران انجامید و آن را به یک آیین ملی - مذهبی بدل کرد، که این اعتقاد دینی علاوه بر این، سرشار از خاطرات ملی ایران کهن و اعتقادات و باورهای مردم آن است. زبان عربی، زبان علمی آیین اسلامی است، که به سبب توازن زبانی و تقدس قرآنی، از اهمیت فراوانی برخوردار است. ایرانیان نیز شعر و نثر خود را با همین خط عربی نوشته‌اند.^۱

زبان عربی قرن‌ها پس از اسلام به عنوان زبان علمی در ایران معمول بوده است، اما شعر و نثر فارسی، بویژه شعر به آهستگی خود را از پوشش زبان و آرایه‌های زبان عربی آزاد کرد، و به گونه‌ای پالایش شده، و شگفت‌انگیز سر برکشید، با وجود این استقلال زبانی - مفهومی، مفاهیم و قالب‌های شعر کهن همچنان در دربارهای شاهان و امیران به گونه‌ی مدیحه‌سرایی ادامه یافت. رابطه میان شعر و تفکر یک خصیصه شرقی است، که نزد ایرانیان به گونه‌ای خاص جلوه گر شده است. زبان عربی به منظور استفاده علمی و در جهت توسعه فلسفی، کلامی و الهیات به کار گرفته شد، اما طرح زبانی خشک و تصاویر بی‌روح آن مورد رضایت ایرانیان نبود. ایرانیان ترجیح دادند که در معماری اسلامی نیز طرحی نو دراندازند، چنانکه مساجد عالی و باشکوه، با مناره‌های سر به فلک کشیده ساختند؛ و آنگاه شعر نوخاسته فارسی را در این رهگذر به خدمت گرفتند، شعری که سپس در خدمت دستگاه‌های فلسفی و فکری آنان قرار گرفت، سخن آخر اینکه شعر برای ایرانیان آن‌چنان شناخته شده و مورد توجه است که گاه مفهوم یک بیت شعر بیشتر از یک بحث منطقی آنان را قانع می‌کند. اصول اخلاقی، دانش متافیزیکی و علم زیباشناسی ترکیبی است، که شعر مدیحه‌سرایی را در ایران به وجود آورد. هنگام بررسی ادبیات ملی در واقع می‌توان چنین گفت: که ادبیات ایران حامل مفاهیم ارزنده، متنوع و قابل توجهی است، که به صورت مواد متبلور و فشرده

۱. لازم به یادآوری است، که استاد کریستین سن در خصوص چهار حرف ویژه زبان فارسی، که به حروف زبان عربی افزوده شده، در متن اصلی اشاره‌ای نکرده‌اند.

در آثار صوفیه جلوه می‌کند، مفاهیم و اصطلاحات شگفت‌انگیز شاعرانه، همراه با تصویرهایی که گاه از شعر عاشقانه و غیر صوفیانه وام گرفته شده و تنها در شعر صوفیانه موجود است. عرصه‌ای که در آن، ماده و معنا خود را در یکدیگر می‌بازند و مستحیل می‌شوند، و این تحول و تبادل به گونه‌ای مادرزادی در آثار این صوفیان مشرقی شکل گرفته است؛ دنیای رمزآلودی که در آن همواره پنهانکاری و رازداری قابل توجه و اهمیت است. این میل باطنی و درونی که از آن به اصطلاح "کتمان" تعبیر می‌شود و بدین سبب نیز هنوز این مناقشه مطرح است که: چگونه باید شعر خیام و حافظ را درک کرد. زندگی معنوی تصوف حدود ۱۲ تا ۱۳ قرن در ایران جریان داشته است، بلکه باید گفت: در دریای شعر فارسی کشتی‌هایی شناورند که هر کدام به پرچم تصوف آراسته‌اند. تصوف اما تنها جلوه مظاهر باطنی اسلام نیست، بلکه عرصه‌هایی است که در آن عناصری حضور دارند که ریشه در فرهنگ کهن کلدانی، ایران باستان، آیین‌های هندی و یونانی دارد. مشهور است که گفته‌اند: نور از شرق می‌آید. با عطف توجه به خرد و معرفت مشرق زمین، به ویژه ایران چنین استنباط می‌شود که می‌باید برای دریافت این گونه ارزشهای معنوی، به آثار متفکران و شاعران ایران مراجعه نمود. آثاری مانند منظومه حماسی و افتخارانگیز فردوسی، یا بلبل سخنور شعر جذاب حافظ. مشرق زمین در حوزه‌های انتزاعی تفکر خود به دنبال کشف حقیقت و خردمندی است، و چیزی را که باید بدون تعصب بیان کرد، اینک: روشنگری فرهنگ مدرن اروپایی تا این اندازه توفیق نداشته است، به ویژه در شرایط غم‌انگیز سیاسی که هم‌اکنون بر جهان حاکم است، با انقلابهای خونین و ویرانگر خود، که تصور نمی‌رود هرگز پایانی داشته باشد^۱، بینش متفکران را نیز آلوده و تباہ کرده است. هرزگی آشکار انسانی و صلح انکار شده، در برابر یکدیگر ایستاده‌اند. انسانهای شریف عموماً دچار افراطی‌گری و درگیر بحرانهای

۱. نویسنده احتمالاً به شرایط سیاسی جهان در خلال جنگ جهانی اول اشاره می‌کند و خود نیز در سال پایانی جنگ جهانی دوم درگذشته است.

Arthur Christensen

(1875-1945)

ISBN:978-600-265-075-7

9

786002 650757

نشر پرستش